

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 93.

Fylke: Møre og Romsdal

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Tustna

Emne: Bordstøtte til hverdags

Bygdelag: 1

Oppskr. av:

Gard: Fosheim

(adresse):

G.nr. 20. Br.nr. 8.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

I. I eldre tider spistes det i dagligstuen fordi kjøkkenet var lidet og for en stordel oppbakt av gruenildstedet - og her vart maten tillaga. Men etter som bygningene vart store, vart det at kjøkkenet vart spisestue med ei skive som vart slått ned når der skulle spises, ellers var skiven slått opp paa veggen, men seinere er igjen dagligstua blitt spisestue med langbord og to tilsvarende lange benker, en paa hver side av bordet og en kortere benke for den ene enden av bordet, og kallast høvletbenker fordi at her hadde husfaren og husmoren sine plasser med småbarna i mellom seg og de større barna paa øvre enden av langbenken, guttene paa farens side, jentene paa morens.

1. Her spistes alle maaltider
2. Heli huslyden satt ved same bord, og same skikken gjelder framleis
3. Alle spiser samtidig og ved samme bord både no og tidligere.
4. Maten er ens over hele bordet, ingen forstykke for husbondspolk og tjene og løsarbudue
5. Når kjøkkenet er stort nok, saa spiser familien somme steds paa kjøkkenet erno

29

2

6. Ved festlige anledninger spiser dei ogsaa i dagligstuen dei som til daglig bruker kjøkkentil spiseskue, men disse tilfælde spiser ogsaa tjenerne og løsarbeiderne i stua og av samme mat som husbondsfolkene. Dette er her en saerhøvedet skikk at den som vilde prøve særskilt kosthaalt for husbondsfolket, vilde nippe fra mange ved andre bordet.

7. Bortset fra det som er nevnt paa første side om plasser ved bordet, var det ingen regel for plassene ved bordet.

8. At barna skulde staa ved bordet aa spise, er helt ukjent her.

9. Ja husbondens plass ved spisebordet heter framleis høgsædet, og høgsæthentken var oftest prydet med brestjeringer.

10. I beddestuen bestemmes hedersplassen ved at hedersgjesten ^{eller gjæsten} anvises plass og saa tar de andre plass etter ønske.

11. Aaa handvasken før en gaar til bordet, er nok ikke av særlig hög alder. Men kan nippe si at den skikken aa vaske hendene før en gaar til bords vart almindelig er nippu menn en mann salder. Men skikken aa ta av sig lua naar en gitt til bords er nok meget gammel. Her eit gammalt ord om aa spise med lua paa: Spise dei med lua paa, saa gitt maken opp i lua, dei gitt glipp - tapt - av maken.

12. Naar det var graut, suppe mat etc. beta - suppe (suppe med karvel potter kjøtt eller sild, saa spiste de av samme faret saa mange som kunde nas til. Paa eit langhaad kunde der saaledis vas 3 eller 4 fæt ^{hver} alt etter bords lengde. Det bruktes enno av fiskeri som

3.
 som har sit matstøll ombord i motorbåden.
 Det har ogsaa været brugt af tømmertog-
 garer som bodde i gammeldags huse, eller
 er det gaat helt af brugt vistnok for et
 halvt hundre år siden i hjemene. Fælles
 mjølkedopper gik nok af brug for fælles
 grautspise kom af brugt. Både mjølkedopper
 og grautspise var af træ, svarva, drevet i bedste-
 fars dager, men vart senere ombytt med
 hollandske grautspiser, større og mindre.

Dette "fællesbruket" gik af brugt lidt om sende
 omkring sidste hundreaarsskiftet. Nogle særskilt
 navn paa disse kopper har jeg ikke kunnet
 finne her. Somme duppet grautspiser i mjølk
 kopper, andre aat først grautspiser og tok saa
 ei skeje i mjølk etter. Denne siste har no
 13. "nærdit udelt, tilslutning". Varme retter som
 kunde spises med skeje, servertes i fat likens
 som grauten eks. betarupe etc. Kom der ukjente
 folk mens man sat tilbords og du vilde ha
 mat, blii du plassert ved siden av den som
 sat nederst ved bordet, eller ved eit smaabord
 som altid fantes i dagligstua og ble der for-
 synt med litt bedre drikkegjenstander enn vanlig ved
 langbordet

14. Ja, du brukte aa laga beta av fiske, sild og
 kjøtt. Aa laga beta var ei enkel sak: Ein
 tok eit passe stort flatbrødstykke, laa saa
 ein biter fiske, kjøtt eller sild ^{og kjøtt} paa brødstykket,
 laa saa eit passende stort flatbrødstykke
 ovenpaa og dermed var bettan ferdig
 til videre "eksperdering". Det var middags og kvelds-
 mat som oftest gav høve til betalaging, før
 gaffelen kom i bruk.

15. Ja.

- 4.
- 4
16. Den skikkene er forlignest gaatt av bruk.
17. Naar gaffelen kom i bruk til daglig dags, er ikke mulig aa svare paa for meg. Jig tror ikke det er svært lenge siden ^{den} blev almindelig her. Vi har nok ^{brukt} femlindsgaffelene noen hver av oss som er tilaars.
18. Nei, at ballekniven var bruka ved matbordet, har jeg ^{hverten} sett eller spurt, allerede i min barndom, altsaa i 70-aarene var det i handelen noen smaa kniver som kallast matkniver. Oftest var det smie paa kvar gard og i some smaa huser ogsaa, saa det var ikke faa som gjorde bordkniver til eige bruk og hjalp ogsaa naboer med det slaget, ja endog arbeidet til salgs hos kjøpmend.
19. Husbondsfolkene og barna hadde sine skjeer merke med navn eller ^{innsitt} bokstaver, dei andre skjeer var umerkede, alle skjeer og matkniver var oppbevart i bordskuffe, alle var husbondsfolkene og barnas skjeer ^{og kniver} lagdes i eit særskilt rom i skuffe. Skjene var, først, jeg kan minnes, for det neste arbeidet av tre. Naar ein gutt var kommet opp i konfir-
masjons alderen, saa skulde han arbude tre skjeer med stas haad paa skaftet og bladit, for naar nypant kom, saa kom maa alle disse fjuene og alle skulde ha skje, som betaltis med stardige strømpbeand, ^{eller} bukser ^{g. l.} og gamtrad.
20. Tid. festlig bruk begyndte hvit kerustög aa komme i bruk, først simplet saa finne, porcelan og skinnstög, i sist halvdel av forrige århundre var det helt almindelig dette. Hvilstöget avløste tre og blick. Samtidig med dette skifte foregikk ogsaa overgangen fra fellesfasene til dypt ^{skilte} leikemer f. eks. til gratis.

- 6.
- 6
29. Ja samtalen opnaas av husfaren eller husmorm-
30. Nu ofte var samtalen blandet med spøk.
 31. Ja. ordtak: "mammen vilt ikke at kjerrega var
gal for hun sang ved bordet."
 32. Ja.
 33. Ikke uten som fremmet ved bordet
 34. I eldre tider sa mann: Signe baten eller Gud signe
naa siges: "Vel bekomme."
 35. Ja, som regel bod man ham delbords
 36. Ja, dersom han er kjunt, om ikke tid
gir plass, saa i alle fall en kopp kaffe og smaa brød
 37. ~~Er det~~ det kjent gjest, saa var det alltid trakterment.
naa blir det oftest bare kaffe og smaa brød
 38. Nu kaffesjelden hadde i almindelighet ferie
i mellom frokost og morsmat, ^{hvert fra i aften} men komder
gjester saa var den straks i aktivitet, hvad tid
39. besøkende kom. Er den fremmede en yldin
gjest saa bar det enten paa dagligstua eller badst-
stua dersom in hadde saadan, og maatte da
husfar eller husmor holde gjesten med bordselk.
Var det hvad nu kallar en daglig dagsgjest, aat han
sammen med familien sitte ^{om} aati kjøkkenet
 40. Nu, det er avleggs stikk.
 41. Laar in gjesten spise alene paa en av husstander
sitte paa en stol et stykke fra bordet.

5590